పిస్తోలు

౧

రాత్రి ఎనిమిదిగంటలసమయము. హాస్టలులోని గదియందు విద్యుద్దీపము వెలుగుచుండెను. ఒక యువకుడు కుర్చీయం దాసీనుడై యుండెను. ఎదుట మేజాపై నొకపుస్తకము తెఱువబడియుండెను. యువకు డప్పుడప్పుడు పుస్తకమునందు గుర్తుల నుంచుచుండెను. ఎల్ల దిశలు నిశ్శబ్దముగా నుండెను.

హఠాత్తుగా గదికవాటము తెఱువబడెను. యువకు డదరిపడెను. గదిలోనికి నవయువకు డొకడు ప్రవేశించి తత్క్షణమే కవాటమునకు గొళ్ళెమువేసెను. ఆ యువకు డటనున్న మఱియొకకుర్చీపై గూలబడెను. వానియుడుపులు ధూళిధూసరితములై యుండెను. ముఖమున భయము తాండవమాడుచుండెను. అతని దీర్ఘావయవములనుండి ముచ్చెమట లుఱులుచుండెను. యువకుడు నవయువకుని యాతురతను జూచి విస్మయముతో ప్రశ్నించెను.

'రామనాథ్! సమాచారమేమి? ఏల భయపడుచున్నావు?'

రామనాథుడు మౌనము ధరించియుండెను. కేవలము వేగముగా శ్వాసించుచుండెను.

కొంతసేపటికి 'విషయ మేమిటో వినదగినదేనా? మేము' అని మరల యువకు డడిగెను.

'సి. ఐ. డి. చేతిలో నుండి తప్పించుకొని పరుగెత్తుకొని వచ్చితిని.'

'(అసహ్యమును వెలిబుచ్చుచు) నీవు పట్టుకొనబడిన యెడల బాగుండెడిది.'

'సంగమలాల్! ఏల యిట్లనుచున్నావు?'

నీ వేదో యొక దినమున పట్టుకొనబడుదువనియే. అందుచే నీ వెంతశీఘ్రముగా పట్టుకొనబడిన నంత మేలు.'

'మిత్రుడవై యిట్లు పలుకుచున్నావా?'

'నీ కార్యములే యిట్లున్నవి. ఈ విధమున నీ బ్రిటీషుసర్కారును తల్లక్రిందులు చేయవలెనని దలచుచున్నావు. ఇంతకుమించిన మూర్ఖత్వ మింకేముండును? ఒక సామాన్యపు సి. ఐ. డి. ని చూచినంతనే నీస్థితి యిట్లున్నది—మరి; బ్రిటీషు సర్కారును తల్లక్రిందులజేయ తలచుచున్నావు. నీ తెలివి యేమైనదో భగవంతున కెఱుక.'

'పరిణామ మేమైనను ప్రయత్నమేమో చేయుచునే యుండవలయును.'

'ఇది ప్రయత్నమా! దీనిని నీవు ప్రయత్నమందువా? ఇది బ్రిటీషుసర్కారును తల్లక్రిందులుజేయు ప్రయత్నము గాదు. ఆత్మహత్యా ప్రయత్నము. దీనిలో నీవు నిశ్చయముగా విఫలుడగుదువు.'

'ఏమైన నగుగాక! రోటిలో తలదూర్చి రోకటపోటులకు వెఱువనగునా?'

'అట్లయిన వెఱువకుము. కాని యీ దీనునిమాత్రము రక్షించుము.'

'నీవు బ్రతికే యున్నావు. నిన్నెవ రిచట తినివేయుచున్నారు? (చిరునవ్వు నవ్వెను.) 'నీ విట్లు సి.ఐ.డి. యొద్ద తప్పించుకొని నాయొద్దకు బరుగెత్తివచ్చుచున్న యెడల నే నెంతకాలము సురక్షితముగా నుండగలను. నీ కింకెక్కడను చోటుచిక్కదా!'

'మనుష్యు డాపదలయందు మిత్రులసహాయము గోరును.'

'క్షమింపుము. నీ వెప్పుడు విప్లవకారుల సంఘమునందు జేరితివో అప్పుడే మనస్నేహము సమాప్తమైనది. మన యభిప్రాయములు వేరు. ఆదర్శనములు వేరు. ఇక స్నేహ మేల భిన్నము కాకుండును?'

'సంగమలాల్! నీవిద్య, నీపోషణమును, నీజీవనమును, యే నీ అన్నయం దాధారపడియుండునో అతడు కేవల మన్యాయముగా అనుమానముపై బట్టుకొనబడి కారాగారమున నుంచబడియు, నిన్నుగూడ అనుమానించి సి. ఐ. డి. హాయిగ కూర్చుండనీయక నీవెంట

నంటియున్నప్పటికిని నీవు విప్లవసంఘములో నుండక వానియందు సానుభూతిజూపకయున్నపుడు నీవు చెప్పి నదంతయు నిజము. నాస్థితియు నిట్లే యున్నది. నా యన్నను సి. ఐ. డీ. లు పట్టుకొని జైలునం దుంచియు న్నారు. అతడు నిర్దోషియని నే నెఱుగుదును. ఈశ్వ రునకును తెలియును. అతడు జైలునకు పోగానే నా చదువు ముగిసెను. దినము గడచుట కష్ట మాయెను. నేను యెచ్చట నేని నౌకరి చేయదలచితిని—ఒకటి, రెండు చోట్ల చేయనుగూడ చేసితిని. కాని సి.ఐ.డి.ల కృపవల్ల అక్కడను ఉండజాలకపోతిని. నే నెచ్చటికి పోయిన అచ్చటికెల్లను సి.ఐ.డి. చేరుచుండును. వేట కుక్కలు వెంటబడిన కుందేలువలె నాగతి విషమావస్థ యందున్నది. ఇప్పు డేమి చేయవలెనో నీవే జెప్పుము—సంగమలాల్ ! నా హృదయమునందు ద్వేషాగ్ని ప్రజ్వ రిల్లుచున్నది. చీమకూడ అణగియుండ నిష్టపడదు. నే నన్నెనో మనుష్యుడను.'

'ఎవడు విప్లవకారుడని అనుమానము దగులునో వానిని జాగ్రత్తతో కనిపెట్టియుండుట సి. ఐ. డి. ల పని ; సి. ఐ. డి. శాఖ ఈ పనికొఱకే జీతమును బొందు చున్నది.'

కనిపెట్టియుండుటకును, వెంటబడుటకును భేద మున్నది. నీ వా భేదమును గ్రహింపలేవు. ఏలనన నీ వా యాపదలకు లోనుగాలేదు. నేను లోనైయు న్నాను. అందువలన నేను ఆ భేదములను బాగుగా ఎఱుగుదును. నేను రెండుసార్లు నౌకరిచేసితిని. సి.ఐ డి. కనిపెట్టియుండినయెడల నా నౌకరి స్థిరముగా నిలచి యుండెడిది. కాని, సి. ఐ. డి. ఏమిచేసెనో నీ వెఱుగు దువా ? నేను నౌకరిగా నుండినవానితో 'వీడు విప్లవ సంఘమునకు చేరినవాడు ; వీనిని మీవద్ద నుంచుకొన వలదు' అని తెల్పెను. నే నారెండుచోట్లనుండియు గెంటవేయబడితిని. నిశ్చింతగా నిలుచుకొని నాలుగు దినములు గడపుకొనుటకు నా కింతస్థలమేనియు లేదు. ఈగతి నన్ను పిచ్చివానినిగా జేసివేసినది. నే నిప్పు డేమి చేయుచున్నానో ముం దేమిచేయుదునో నాకే తెలియదు.

సంగమలాలు (కొంతసేపువఱకు మౌనముగా గూర్చుండి) 'నీస్థితి శోచనీయముగా నున్నదనుటలో సందేహములేదు. కాని నీ విప్పటికైనను విప్లవసంఘ ములో లేనని సి. ఐ. డీ. లకు నమ్మకము పుట్టించుము ! అప్పుడే వారు నీవిషయము వదలివేయుదురు.' అనెను. దానికి రామనాథుడు 'కాని నే నెచ్చటనుండగలను. నేను నీవద్ద నుండుటకు తయారుగా నున్నాను. చెప్పుము. నన్ను నీవద్ద నుంచుకొనెదవా ?' అని ప్రశ్నిం చెను.

'నాద్దనా ! ఇది కానిపని. నే నన్నెనో విద్యా ర్థిని. నాకును నీకును ఏమి సంబంధము ?'

'(శుష్కముగా నవ్వుచు) అందఱును ఇట్లే యందురు. నా కెక్కడను చోటులేదు......సరి నేను నీసమయ మును వ్యర్థబుచ్చను. నా కొక్కలోటా నీ ళ్ళిమ్ము. నే వెళ్లెదను.'

రామనాథుడు ఎట్లయిన గదివిడచిపోయిన చాలునని సంగమలాలుడు తలచుచుండెను. కాన అతడు తొంద రగా లేచి ఒకగ్లాసులోటా తీసుకొని నీటికొఱకు వెలు పలికిపోయెను

అతడు వెలుపలికి పోవుచుండగానే రామనాథుడు కుర్చీనుండిలేచి తనజేబులోని పిస్తోలును బైటికి దీసెను. గోడ కానించియుండు రెండుట్రంకులలో నొకదానిని జరిపి రామనాథుడు తన పిస్తోలును పడవేసెను. తా నెప్పటివలె కుర్చీలో వచ్చి కూలబడెను.

అప్పుడే సంగమలాలు గ్లాసుతో నీరుతీసుకొని గదిలో ప్రవేశించి రామనాథునితో 'చూడు ! ఎంత చల్లటినీరు దెచ్చితినో ! నా నీటికూజా పగిలిపోయినది. అందుచేత యిం కొకచోటనుండి తేవలసివచ్చెను. రేపు కూజాను తెప్పించుకొందును' అని పలికెను.

రామనాథుడు నీరుద్రాగి సంగమలాలుని అభినం దించుచు 'సరి పోయివచ్చెదను' అనెను.

సంగమలాలుడు నవ్వుచు 'నీస్థితి జూచిన నాకు చాల జాలికలుగుచున్నది. కాని యేమి చేయుదును ? నీవు మాత్రము యీమార్గమును వదలివేయుట మంచిదని నేను నొక్కి చెప్పుచున్నాను.'

'ఏమి కాగలదో చూచెదను. భవిష్యము నాయధీనమందు లేదు' అనిపలికి రామనాథుడు గది వదలి వెడలిపోయెను. సంగమలాలు డొకసంతోషనిశ్వాసమును విడచి తనస్థానమందు కూలబడెను.

౨

ఇదంతయు జరిగిన మరుసటిదినము ఉదయము ౮ గంటలకు పోలీసులు హాస్టలును ముట్టడించిరి. రామనాథుడు ఇచ్చటికివచ్చినసంగతి తెలిసినందున పోలీసులు సోదాచేయుచున్నారు కాబోలు నని సంగమలాలు తలచెను. రామనాథుడు తనగదిలో కూర్చుండియుండుట ఎవ్వరును జూడలేదుగదాయని చాల సంతోషించుచుండెను. అతనిగది సోదాచేయబడినంతనే యొకపిస్తోలు చిక్కెను. పోలీసులు సంగమలాలుని రిమాండులో నుంచిరి. సంగమలాలుమీద హఠాత్తుగా పిడుగుపడినట్లాయెను. పిస్తోలు తనగదిలో కెట్లువచ్చెనో యతని ఆకళింతకురాలేదు.

పోలీసులు ప్రశ్నింపగా అతడు 'పిస్తోలు యెచ్చట నుండివచ్చినదో నాకు తెలియదు. నాయొద్ద ఎప్పుడును పిస్తోలు లేదు' అనెను.

'నీవద్ద కెవ్వడైన విప్లవసంఘపుమనుష్యుడు వచ్చుచుండునా ?'

సంగమలాలునిధ్యానము రామనాథునివైపు మరలెను. రామనాథుడు నిన్న నావద్దకు వచ్చెనని తెల్పుదునా యని యువకు డాలోచించుచుండెను. కాని చెప్పుటచే మొదట; రామనాథునికి విశ్వాసఘాతము చేసినట్లగును. పైగా తాను విప్లవసంఘమునకు సంబంధించినవాడే నని తేలును. కావున అతడు 'నావద్దకటువంటిమనుష్యు లెవ్వరును రారు.' అని చెప్పెను.

'నీవద్ద కెవ్వరెవ్వరు వచ్చుచుందురు' అని పోలీసు ఇన్స్పెక్టరు మరల ప్రశ్నించెను.

సంగమలాలు కొందఱు బంధువులపేర్లను స్నేహితులపేర్లను తెల్పెను కాని రామనాథునిపేరు చెప్పలేదు.

'నిన్న నీవద్ద కెవ్వరైనా వచ్చిరా ?' అని ఇన్స్పెక్టరు మరల నడిగెను.

సంగమలాలునిహృదయము తీవ్రముగా కొట్టుకొనసాగెను. రామనాథుడు ఇచ్చటికివచ్చినసంగతి పోలీసులకు తెలిసినదికాబోలునని అతడు భయపడసాగెను. రామనాథునిపేరు తెల్పుదునా వద్దాయని యతడు జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనువానివలె నభినయించి ఆలోచింపదొడగెను. రామనాథునిపేరు దెల్పుట యనుచితముగాదని యత డాలోచించి నిశ్చయించుకొనెను. కాన నతడు ఇన్స్పెక్టరుతో 'లేదు నిన్న నావద్ద కెవ్వరును రాలేదు' అనెను.

ఇంకేమిప్రశ్నలు వేయబడలేదు కావలసినది వ్రాసుకొనిన పిమ్మట పోలీసులు సంగమలాలుని తమతో గూడ తీసుకొనిపోయిరి. వారుపోయిన తర్వాత హాస్టలులోని బాలురు తమలో మాట్లాడుకొన దొడగిరి.

మొదటివాడు :—నిన్నటిరాత్రి సంగమలాలుని గదిలోనికి యొకయువకుడు పోవుచుండగా నేచూచితిని.

రెండవవాడు :—నారూమ్నుండి వాడు ఒకగ్లాసు నీళ్ళు తీసుకవెళ్ళెను ఎవరికొఱకు నీళ్ళు తీసుకొనివెళ్ళుచున్నావని నే నడుగగా నామిత్రుడొకడు వచ్చియున్నాడు వానికొఱకని చెప్పెను.

మూడవవాడు:—ఈ సంగతి సంగమలాలు పోలీసులతో యేల చెప్పలేదు ? ఏదో రహస్య ముండును.

'నీవు పోలీసులతోటి ఈసంగతిచెప్పక మంచిపని చేసితివి.'

'చెప్పేటందుకు నా కేమి పనిగలిగినది. సాక్ష్యములోనికి అన్యాయముగా లాగబడెదను. అంతేగాక సంగమలాలు మనమిత్రుడు గదా. వాడు చాల సజ్జనుడు ! అతడు విప్లవకారుడుగా నుండునని మన కెవ్వడును సందేహముదగుల లేదు.'

'అరె బాబోయ్ ! ఈ రోజులలో ఎవరినిగురించి నిర్ధారణచేసి చెప్పుట బహుకష్టము.'

'పిస్తో లుండినదెచ్చట; ట్రంకువెనుక గదా ! బాగు ! యెచ్చటనైన యిటువంటివస్తువుల నా విధముగా నుంచెదరా ? అనితలచె గాబోలు.'

'చాలా మూర్ఖపుపని చేసినాడు. ఇటువంటివస్తువల నీవిధముగా నుంచగూడదు.'

'ఈ సమయము బహు చెడ్డది. లేకుండిన యెవడిప్పు డీస్థలములో శోధించుటకు వచ్చును?'

'ఎవడో ముక్కును బాగుగా నటించియుండును.'

'నిన్న వానివద్దకు వచ్చినవాడు సి.ఐ.డి.ల మనుష్యుడుగా నుండవచ్చును.'

'కాదు కాదు సి.ఐ.డి.ల మనుష్యుడుగా నుండడు, సంగమలాలు సి.ఐ.డి.ల మనుష్యుడైన తనమిత్రుడని చెప్పడు.'

'మిత్రుడుగా నుండవచ్చును సి. ఐ. డి. లలో చేరియుండవచ్చును. ఈ దినములలో నెవరిని నమ్మరాదు. మిత్రుడే శత్రువుగా మోసగించుచుండును.'

'బాగుగా చెప్పితివి. సమయము చాలా చెడ్డది. ఏమైన నగుగాక సంగమలాలు ఆపదలలో చిక్కుకొనెను. శిక్షింపబడక తప్పించుకొనలేడు.'

'మిత్రమా! మనము కేసువిచారణ రోజులలో పోవుచుండవలెను.'

'అట్లయిన హాస్టలునుండి వెళ్ళగొట్టబడెదవా?'

3

సంగమలాలు జైలునందు తలవంచుకొని కూర్చుండియుండెను. బంధింపబడిన పిమ్మట వాని కిప్పుడేకాంతవాసము లభించెను. అతడనేకవిషయముల నాలోచించుచుండెను. తనగదిలోనికి పిస్తోలెట్లువచ్చెనాయని అతడు చాల ఆశ్చర్యపడుచుండెను. రామనాధునిపై వానికి అనుమానముతగిలెను. కాని యిట్లు చేయుటలో రామనాధుని యభిప్రాయమతడు గ్రహింపలేకపోయెను. రామనాధుడు తనగదిలో పిస్తోలుంచియుండునా? నన్ను చిక్కించుకొనుటకా? తన్ను పట్టించుటలో రామనాధునికి వచ్చు లాభమేమి? బహుశ వాడు సి. ఐ. డి. లలో గలసియుండునా? అందునను వానికి వచ్చులాభమేమి? సి. ఐ. డి. లు ఈ విధముననెప్పుడు కేసులబెట్టి తమకార్యసాధనముల జూపించుచుందురా? లేదు! అందఱును మోసగాండ్లు కానేరరు. రామనాధుడు విప్లవసంఘమం దున్నాడని నిశ్చయముగా తెలియుచున్నది. సి. ఐ. డి. లలో జేరియుండు ననుసందేహమే వ్యర్థము. ఈ హాస్టలునందు పిస్తోలుప్రంకువాడొక డుండవచ్చును. పోలీసువారచ్చటికి వచ్చుచున్నారని తెలిసి వాడు తన పిస్తోలును నాగదిలో ఉంచియుండవచ్చును.

ఇట్లాలోచించుచుండ నతని తల తిరుగ దొడగెను. అతడు ఆలోచించుట నిలిపివేసెను. ఇప్పుడు వాని కొకభయము మాత్రము తొలగిపోయినది. నిర్దోషు లెవరును పోలీసులచేతులలో చిక్కరని యతనితలంపు. నేడతని యాభయము దూరమైపోయెను. అతడు నిర్దోషముగా చిక్కుబడియుండునను నమ్మకము సంగమలాలునకు గలిగియుండలేదు. కాని నిర్దోషులుగూడ పోలీసులచేతులలో చిక్కవడెదరని యతడిప్పుడు నమ్మదొడగెను.

ఈ సమయముననే వాని గదిద్వారము తెఱువబడెను. ఇద్దఱు బంట్రోతులు లోనప్రవేశించిరి. వారిలో నొకడు—'లెమ్ము; నీ విచారణ జరుగనున్నది' అని సంగమలాలుని పిలచెను.

సంగమ:—ఎవని యెదుట

బంట్రోతు:—అది మాకేమి తెలియును. ఎవనియెదుట జరుగునో ముందు దెలియగలదు.

సంగమలాలు లేచి బంట్రోతులవెంట నరగెను. బంట్రోతులు వాని నొకగదిలో ప్రవేశపెట్టిరి. ఆ గదిలో నొకమేజాయుండెను, దానివద్ద మూడుకుర్చీలుండెను. వానిలో రెంటియందు ఇద్దఱు భారతీయులు కూర్చొనియుండిరి. ఒకడు పాశ్చాత్యవేషములో నుండెను. మఱియొకడు భారతీయులదుస్తుల ధరించియుండెను.

బంట్రోతులు సంగమలాలుని గదిలో ప్రవేశపెట్టి వెలుపటికి వెళ్ళిపోయిరి. పాశ్చాత్యవేషమునుండినవ్యక్తి కుర్చీనిచూపుచు సంగమలాలుని కూర్చొనుడని చాల నమ్రభావముతో పలికెను.

సంగమలాలు కూర్చొనెను. అప్పుడు వ్యక్తి 'ఏమియు కష్టములు లేవుగదా' యని అడిగెను.

సంగమలాలు హృదయమందు ఆలోచించెను 'నేను నిర్దోషినని వీరికి తెలిసినట్లున్నది. అందువలననే వీరు నాకింతగౌరవము చేయుచున్నారు.' అని

యతడు తలచి 'కొంచెము కష్టముగా నున్నది' అనెను.

'ఇది శైలనిబంధన. కాని నీవు తలచినయెడల త్వరలో విడుదల చిక్కగలదు.'

'అవును. మీరట్లుచేసిన బాగుండును. నన్ను చాల కరుణించినట్లు' అని సంగమలాలు తనయమాయకత్వమును వెళ్ళబుచ్చెను.

వారిలో నొకడు సంగమలాలుని అమాయకత్వమునకు నవ్వుకొనెను. 'అవునవును. కాని నీవు నాప్రశ్నల నన్నిటికి జవాబు చెప్పినయెడల నిన్ను విడిపించెదను.'

'అడుగుడు అడుగుడు నే నబద్ధము చెప్పువాడను కానని నమ్ముడు.'

'నీజట్టులో నెందరున్నారు? వార్ల పేర్లేమి?'

సంగమలాలునకు ఆశాశిఖరమునుండి ఒక్కతూరి నిరాశాబిలమున బడినట్లాయెను అతడు తడబడుచు 'నాజట్టు! ఏజట్టు? నా కేజట్టును లేదు.' అనెను.

'ఇదిగో! అబద్ధము చెప్పుచున్నావు. అన్నియు దెలుసును. విడుదలబొందగోరినట్లయిన అంతయు విపులముగా జెప్పివేయుము' అని కర్కశస్వరముతో నడిగెను.

సంగమలాలు నిరాశజెందసాగెను. అతనియాశలన్నియు రెప్పపాటులో పొగవలె పైకెగిరి అదృశ్యమైపోయినవి.

'నేను నిర్దోషినని ఈశ్వరునకు దెలియును. నా కేజట్టును లేదు. నేను యేజట్టునందును జేరియుండలేదు' అని దీనముగా బలికెను.

భారతీయులదుస్తులు ధరించినవాడు రెండవవానితో 'ఈవిప్లవకారులు యెంతటి ఆశ్చర్యకరమైన యభినయమును నేర్చియున్నారు.'

రెండవవాడు :—'వీడు అరితేరినవాడు సామమార్గమున దెల్పడు.'

వీరిసంభాషణ విని సంగమలాలునకు చాల బాధగలిగెను. తనసత్యసంధతకు విశ్వాసపాత్రతకు వీరీయర్థము దీయుచున్నారు! మనుష్యునిపై మనుష్యునికి ఇంతటి అవిశ్వాసమా! తాను ఒకకల్పిత జట్టును, దాని కల్పితమనుష్యుల పేర్లను, చెప్పినయెడల యీ అబద్ధమును నమ్ముటకు సంసిద్ధులయ్యెదరుగదా! కాని నిజముజెప్పి నిర్దోషులగుటయందు వీరికి నమ్మకములేదు. ఇచ్చట దోషమును యొప్పుకొనుటయే సత్యత, విశ్వాసపాత్రత! మనుజుల తారతమ్యము నెఱుగువాడును, ప్రపంచములోని నిర్దోషియును, సత్యవంతులనుగూడ నుందురను నమ్మకముగలవారును నుందురను విశ్వాసముగలవాడు వీరిలో నొకడుగూడ లేడా?

సంగమలాలుడు మౌనముగా నుండుటజూచి 'ఏమి టాలోచించుచున్నావు? నీవు ఈవేషములతో మమ్ముల మూర్ఖులజేయలేవు. మేము మనుష్యులముఖమును జూచి వారెటువంటివారైనది తెలిసికొనగలము.'

వాని యీఅహంకారపూరితవాక్యముల విని సంగమలాలునకు నవ్వువచ్చెను. మరల అతడు వానివైపు జూచుచు 'వీడు మనుష్యుడా లేక కొయ్యబొమ్మయా! దుస్తులవలన నితడేదో యొకయుద్యోగి యగుపడుచున్నాడు. గొప్పజీతమును బొందుచుండును. ఆహా! ఈశ్వరా! నీమాయకూడ అపారమైనది గదా!' అని తలచెను.

భారతీయవేషధారి :—'ఏల నవ్వుచున్నావు? ఇచ్చట వేషములతో కాలముబుచ్చుట సాగదు. మేము రాత్రింబగళ్ళు నీవంటివారితోనే కాలముబుచ్చుచుందుము.'

'మీకు నామీద నమ్మకములేక నన్ను మొదటనుండియు దోషియని నిర్ధారణచేసుకొని యున్నప్పుడు నేనేమిచెప్పదలచుటయు వ్యర్థమే యగును.'

పాశ్చాత్య :—'నిజమైనసంగతి చెప్పినయెడల మాకు నమ్మకము గలుగును.'

సంగమలాలు:—(ఉద్రేకముతో) 'నేను అహింసావాదపక్షపాతిని హింసావాదమైన విప్లవమునందు కొంచెమైనను నమ్మకములేదు కాన నాకు విప్లవసంఘముతోను, విప్లవకారులతోను సంబంధ మెట్లుండును?'

పాశ్చాత్య :—'నీవు అబద్ధము చెప్పుచున్నావు. అందుచే నీమాటలయందు మాకు నమ్మకము గలుగుట లేదు.'

సంగమలాలున కసహ్యముబుట్టి తలవంచుకొనెను. వీరితో మాట్లాడుటగూడ అవమానమని తలచెను. కాని మరల నతడు పాశ్చాత్యవేషధారిని జూచి 'నాగదిలో మీకు పిస్తోలు దొరికినది. మీరు నామీద కేసు చేయుడు. శిక్ష నిప్పించుడు. ఇంతవఱకును మీఉద్యోగధర్మమును నెరవేర్చుడు. ఇందుకు నేనేమి కోపగించుకొనను. కాని మీరు నన్ను విప్లవకారుల సంఘపుమనుజుడనని దలచుచున్నారు. పైగా నాచే అట్లు ఒప్పింప దలచుచున్నారు. ఇది కేవల మన్యాయము. దౌర్జన్యము.'

ఐరోపీయవస్త్రధారి:—'ఏమైనను సరి మేము నీకు ఆలోచించుకొనుటకు అవకాశ మిచ్చెదము. నీవు యీ విషయమై బాగుగా నాలోచించి రేపు మాకు చెప్పుము.'

సంగమలాలు దీని కేమియు జవా బియ్యలేదు.

౪

సంగమలాలు బంధింపబడిన నాల్గవరోజున వాని తండ్రి అతనిని చూచుటకు వచ్చెను. అతడు మరియొక ఊరిలో నివసించుచుండెను. అతనికి తంతిద్వారా సంగమలాలు బంధింపబడిన సంగతి తెలిసెను.

సంగమలాలునితండ్రి పుత్రునియెదుటకు వచ్చుచుండగనే 'పుత్రా! నీ విదేమి చేసితివి? అని కరుణస్వరముతో నడిగెను.

'నే నేమి చేసితిని! నే నేమియు చేయలేదు' అని కలవరపాటుతో సంగమలాలు ఉత్తర మిచ్చెను.

'నీ వేమి చేయనియెడల పోలీసులు నిన్ను పూర్వకే బంధించిరా?'

'నాగదిలో పిస్తోలు చిక్కినది. అందువలన చిక్కితిని.'

'కారణములేక పోలీసు లెట్లు బంధింపగలరని నేను చెప్పినదాని తాత్పర్యము. చాల సంతాపకరము! నీకు పిస్తోలు నుంచుకొనవలసిన యవసర మేమి వచ్చినది?'

'పిస్తోలు ఎప్పుడు ఎట్లు వచ్చినదియుగూడ నాకు తెలియదు.'

'నాకుగూడ అబద్ధము చెప్పుచున్నావు! నేను పోలీసులమనిషినికాదు గదా?'

(సంగమలాలు ఉలికిపడి) 'అయితే మీకుగూడ నామీద నమ్మకములేదా?'

(దుఃఖముతో) 'ఎట్లు నమ్మెదను. నీవు నీ జీవితమును చెడుపుకొంటివి. నీమీద నాకెన్ని ఆశలుండినవో వాని నన్నిటిని మట్టిలో కలిపితివి.'

సంగమలాలుని కండ్లముందట చీకటి వ్యాపించెను. వానికి జైలుఖానాలోని సమస్తవ్యవహారములు తనకు విరుద్ధముగా నగుపడుచుండెను—నేనీజైలుఖానాలోనుండి నంతవఱకు ప్రపంచమంతయు నాకు విరుద్ధముగానే యుండును. ఎవడును నామాటనమ్మడు. (తండ్రితో) 'తండ్రీ! నాయెదుటనుండి కదలిపోకుడు. లేనియెడల నేను పిచ్చివాడనై పోదును.'

* * * *

పదునైదుదినముల పిదప సంగమలాలునికేసు విచారణకు వచ్చెను. సంగమలాలునకు విప్లవసంఘమునకు సంబంధమున్నదని పోలీసుల కేమియు ఆధారము చిక్కనందున 'లైసన్సు' లేక పిస్తోలుంచుకొనెనని వాని మీద కేసుపెట్టిరి.

న్యాయాధికారి:—(పిస్తోలును చూపించి) 'ఈ పిస్తోలు నీదియా?'

సంగమలాలు:—'నాది కాదు'

న్యాయాధికారి:—'అయితే ఇదిఎవరిది'

'అది నాది' యని దర్శకబృందమునుండి ఎవడో అఱచెను. దానివెంటనే ధాం! యను శబ్దము గలిగెను.

* * * *

రామనాథుడు జైలునందు బంధింపబడియుండెను. సంగమలాలు వీనిని చూచుటకువచ్చెను. రామనాథుడు సంగమలాలుని జూచి నవ్వుచూ—'ఏమి మిత్రమా! నీవు విడుదలచేయబడితివిగదా? ఇప్పుడు నీమీద ఏమియు నేరములేదు గదా?'

'లేదు! ఇప్పు డేమియు లేదు. నా గదిలోని పిస్తోలును నీవే యుంచితివని యొప్పుకొన్నప్పుడు ఇంకనూ నామీద యేముండును? కానీ ఇదంతయు నీవెందుకు జేసితివి?'

'సంగతి ఏమిటన - నిన్ను పోస్టలులో కలసికొనిన

రోజున సి. ఐ. డి. నావెంటనంటియుండెను నన్ను పట్టుకొని సోదా చూచినయెడల నావద్దనుండు పిస్తోలు బయటబడునని తలచితిని. అందువలన యొకటి; రెండు దినములవరకు ఈపిస్తోలు నెచ్చటనైన మరల తీసుకొన గలుగునటువంటిచోటునం దుంచుదునాయని యాలోచించితిని. ఆఉద్దేశ్యముతో నేను నీగదిలోనికి వచ్చి పిస్తోలునుంచి వెళ్ళితిని. ఒకటిరెండుదినముల పిమ్మట మరల నేను వచ్చి పిస్తోలు తీసికొనిపోయి యుందును గాని ఇంతలో నీవు బంధింపబడితివి. నీవు బంధింపబడినసమాచారము వినినప్పుడు నాకు చాలదుఃఖము గలిగినది. నిన్ను తప్పింపవలయునని కోరిక గలిగినది. కాని సాహసింపలేకపోతిని, నీకేసు జరుగుచుండెడిదినమున నే నిక నుండలేకపోయితిని. నేను దర్శకబృందముతో కలసి కోర్టురూమునందు ప్రవేశించినపుడు 'అది నాది' అని చెప్పితిని.'

సంగమలాలు:—'కాని పిస్తోలును నీవు యెవరివైపు కాల్చితివి?'

రామనాథుడు:—'ఎవరివైపును గాదు. కప్పువైపున కాల్చితిని'

'ఏమి?'

'నావద్ద పిస్తో లుండెను. కాన దాని నుపయోగించుటకొఱకు—అది కాలినప్పుడు నాకెంతటి యానందము కలిగెను. గొప్పకల్లోలము జరిగినది. న్యాయాధికారి తనకుర్చీనుండి దొర్లిపడెను' అనిచెప్పి పక్కున నవ్వెను.

'నీవు ఎవ్వరిని చంపక మంచిపని చేసితివి.'

'నీమాటలను చాల విచారించిచూచితిని. కడపట ఈనిరపరాధులైనయుద్యోగులను చంపుటవలన ఏమియు లాభములేదనియు, వీరత్వముగా దనియు, యీవిధమున మనము దేశమున కట్టి లాభమును చేకూర్పజాలమనియు తలచితిని. అందువలననే నేను పిస్తోలును కప్పువైపు కాల్చితిని.'

'నీవు మరగెత్తనుగూడ లేదు! నీవు తలచినయెడల వెళ్ళిపోయి యుందువు.'

'మరగెత్తిపోవుట యెక్కడకు? రాత్రింబగళ్ళును చింతాగ్రస్తుడనై ప్రాణముల నరచేతిలో బెట్టికొని ఇచ్చటచ్చటకు తిరుగాడవలసియున్నది. ఆకలిదప్పులకు చావవలయును. కూర్చొనుటకును ఇంతపాటిస్థలము లేదు. నిద్రించుటకును ఇంతపాటిచోటు లేదు. ఇంతపాటి స్వతంత్ర జీవనముకంటె ఈజైలులోని జీవనమే నూరురెట్లుమేలు! సమయమునకు అన్నము, నీరు, నిద్ర దొరకుచుండును. ఇది నిర్భయమైనట్టి నిశ్చింతమైనట్టి జీవనము.'

'నీవు స్వయముగా నిన్ను చిక్కించుకొని నన్ను విడిపించితివి. ఇందులకు నేను ఎల్లప్పుడు నీకు కృతజ్ఞుడగా నుండెదను.'

'మనస్నేహపుబాంధవ్యమువలన ఇట్లుచేయుట నా కర్తవ్యము. పైగా నేను నాజీవితముపై విసిగిపోయి యుంటిని. జైలులోనే సుఖముగా కూర్చొనుటకు వీలుండునని తలచితిని. నీవు నాకు కృతజ్ఞుడ వగుటకు ఏమియు కారణములేదు. కాని మిత్రమా! నేను కోర్టుగదియొక్కదృశ్యమును యెప్పుడును మరువను—చాల ఆనందముకలిగినది!'—అని చెప్పి పకపక నవ్వసాగెను. (అనువాదము)
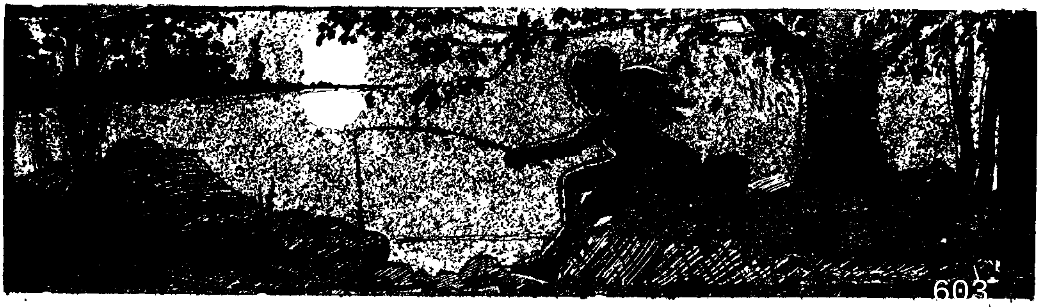
—వాకాటి రాధాకృష్ణయ్య శ్రేష్ఠి.